

19. Transformativ medling

Kunskapsdokumentets innehåll

Kunskapsdokumentet innehåller i huvudsak en beskrivning av transformativ medlingsmodell. Inledningsvis ges en allmän introduktion om samarbetssamtal och medling som följs av en kortfattad beskrivning av olika medlingsmodeller och därefter följer en beskrivning av vad transformativ medling är och hur den kan praktiseras. MFoFs beskrivning av transformativ medlingsmodell kommer i huvudsak att utgå från Baruch Busch och Folger.¹

MFoF använder genomgående ordet parter vilket inkluderar samtliga de personer som kan ingå i en medlingskontext exempelvis föräldrar.

Samarbetssamtal som insats

Samarbetssamtal är en insats som kommunerna enligt lag är skyldiga att erbjuda föräldrar som är i behov av det. Kommunerna ska sörja för att föräldrar erbjuds samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor om vårdnad boende och umgänge samt frågor som rör barnets försörjning. Syftet med samarbetssamtalen är att hjälpa föräldrar att träffa överenskommelser kring barnet utifrån barnets behov och eventuella önskemål. Vidare ska samtalen underlätta samförståndslösningar i syfte att föräldrar ska kunna lösa tvisten utanför domstol. Barnet ska vara i fokus.

Jfr MFoFs kunskapsdokument om "Samförståndslösningar".

Samarbetssamtalet kan genomföras med hjälp av olika metoder, som till exempel medling. Det finns ett antal olika medlingsmodeller att tillämpa som exempelvis terapeutisk, avtalsfokuserad, systemisk kognitiv, humanistisk, narrativ och transformativ modell. Enligt MFoFs kartläggning av föräldrars och samtalsledares erfarenheter av samarbetssamtal visade den att samtalsledare i flertalet kommuner inte använder specifika modeller under samarbetssamtalen.²

Det finns ingen enhetlig metod för insatsen samarbetssamtal. Det är önskvärt att samtalen kan vara flexibla och anpassas till de specifika önskemål och svårigheter som ett enskilt föräldrapar har.

Samarbetssamtalen behöver ha en tydlig struktur och inriktas på

- hur barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna bäst tillgodoses,
- barnets behov i övrigt,
- framtiden,
- föräldrarnas samarbetsförmåga och
- att en lösning nås.³

¹ Baruch Busch R. A. och Folger J. P. (2010)

² Samarbetssamtal. Kartläggning av föräldrars och samtalsledares erfarenheter, MFoF; (2016)

³ HSLF-FS 2017:51

Medling som tvistelösning

Medling är en av våra äldsta och mest kraftfulla metod för att lösa tvister.

Medling är en förhandling där syftet är att parter som exempelvis föräldrar får hjälp av en opartisk person/medlare att lösa sin tvist. Medling är en konflikthanteringsmetod som har ett brett stöd i forskningen, se under respektive medlingsmodell.

En viktig del i medlingen är att parterna är delaktiga och att det är de som äger sin konflikt. Det är parterna som är experter på sig själva och på sin konflikt. Därför är de också de som bäst känner till vad som hänt, vad de vill och vad de behöver. De kan när som helst välja att avbryta medlingen alternativt välja vilka överenskommelser de kan tänka sig att gå med på.

Det är viktigt att parterna behåller makten över sin situation. Detta sagt mot bakgrund av att det skapar den nödvändiga tryggheten som parterna så väl behöver för att det ska vara möjligt för parterna att mötas och därmed lyckas med att skapa ett konstruktivt konfliktklimat.

Det är också viktigt att parterna möts som jämlikar för att medlingen ska vara en lämplig metod.

Om maktskillnaderna är stora mellan parterna är det nödvändigt att den starkare av dem är inställd på att även ge plats för den svagare av parterna. I de fall parterna har egna dolda agendor eller utsätts för hot eller press utifrån torde medling inte vara en lämplig strategi.

Terapeutisk medling

Vissa anser att utvecklingen av en terapeutisk medling startade i början av 1980-talet som en egen medlingsmodell. De som ägnade sig åt terapeutisk medling arbetade mycket med människors känslor och inte enbart med konflikterna dem emellan utan också med människors inre konflikter. Modellen har kritiserats för att den sammanblandade två olika yrken och uppdrag som egentligen borde vara åtskilda. Modellen fick en viss kortvarig betydelse hos ett mindre antal familjemedlare i Norden. Makarna Öberg i Sverige utvecklade, kristerapi, som blev en medlingsmodell som lämpade sig för föräldrar vid skilsmässa.⁴

Avtalsfokuserad medling

Författarna Fisher och Ury utvecklade den avtalsfokuserade medlingsmodellen som kom att bli betydelsefull för medlare. Den avtalsfokuserade medlingen kallas även för *strukturell medling* eller *sakfokuserad medling*. Syftet med modellen är att nå fram till konkreta avtal vid en konkret konflikt. Medlingen genomförs i flera faser som bör göras i en bestämd ordning.

Medlaren tar reda på vad konflikten handlar om och samlar in den information som hen behöver i den fortsatta medlingen. Medlaren arbetar med att tydliggöra parternas behov och kartlägga möjliga lösningar. Den sista fasen handlar om förhandling där medlarens ambition är att förmå parterna att nå fram till en överenskommelse. (red. anm.)

Modellen bygger på att parterna är rationella aktörer. Författarnas fyra råd är:

- Skilj mellan det personliga och det sakliga problemet.
- Fokusera på parternas intressen, inte på de positioner de intar.
- Sök fram flera lösningar som kan åstadkomma en vinna/vinna-situation för parterna.
- Kräv att objektiva kriterier används i förhandlingarna.

Denna modell har förmodligen haft störst inverkan på politisk fredsmedling och rättsmedling i Norden. Dessutom har den varit viktig för kommersiell medling i näringslivet där den kan fungera som en slags assisterad förhandling.⁵

⁴ Hareide D. (2006)

⁵ Ibid

Systemisk kognitiv medling

Denna medlingsmodell blev ett alternativ till familjemedlingen. Familjemedlingen fokuserade främst på parternas känslor och personliga utveckling. Familjemedlaren John Haynes kom att utveckla den systemiska kognitiva medlingsmodellen till en mer resultatorienterad modell än familjemedlingsmodellen. (red. anm.) Haynes hämtade sin inspiration från en grupp systemiska psykiatriker i Milano som fokuserade mer på de system som individerna var en del av än på individerna i sig. Inom systemisk kognitiv medling är målet att nå fram till en förhandlad överenskommelse. Den systemiska kognitiva medlaren är mycket aktiv och styr medlingsprocessen metodiskt genom specifika frågetekniker. (red. anm.) Det är medlaren som bestämmer vad det är som ska behandlas vilket medlaren gör genom att ställa frågor och kommentera parterna.

Medlaren undviker känslomässigt fokus och rätt i förhållande till lagen och fokuserar istället på informationen från parterna, parternas mål och strategier. Medlaren samlar in och utväxlar informationen från parterna, omdefinierar problemställningarna utifrån informationen och lämnar därefter förslag till lösningar som de involverar förhandlar om.

Medlarens sammanfattning av parternas information leder till att parterna alltmer börjar fokusera på den viktiga information de vill förmedla till medlaren. Medlaren fokuserar alltså på de användbara delarna och inte till information som medlaren bedömer eller anser är oanvändbar.

Den systemiska kognitiva medlingsmodell genomförs cykliskt och inte i fasta faser varför medlingstillfällena kan indelas i flera möten. Medlaren arbetar med skräddarsydda frågetyper och fokuserar på praktiska lösningar. Modellen har haft störst inverkan på familjemedlingen i Norden.⁶

Humanistisk medling

Professor Mark Umbreit är den mest kände förespråkaren för den humanistiska medlingsmodellen. Den humanistiska medlingsmodellen är en del av den transformativa medlingstraditionen, som beskrivs längre fram i kunskapsdokumentet. Modellen lägger stor vikt läggs vid förmöten för att underlätta en konstruktiv dialog vid medling.

Modellen bygger på en humanistisk psykologi och en tro på dialogens möjligheter. Parterna förbereds under separata möten där de får möjlighet att berätta sina historier och klarlägga sina teman och de sammanhang där dessa finns. Därefter får parterna mötas för att samtala med varandra och aktivt lyssna på varandra i syfte att få förståelse för den andres liv och situation innan de går vidare till nästa steg som handlar om att skapa en plan för framtiden. (red. anm.) Det viktigaste med modellen är att parterna ska få en förståelse för varandra. Denna dialogorienterade modell har använts vid medling i allvarliga våldsärenden och vid medling mellan grupper i etniska och religiösa konflikter.⁷

Narrativ medling

John Winslade och Gerald Monk från Nya Zeeland har utvecklat modellen från narrativ terapi. Företrädarna har använt sina insikter från psykiatri, lingvistik och de konstruktivistiska riktningarna om samhällsvetenskapen till medlingsförloppet. Modellen utgår från att det finns två berättelser, dels en negativ berättelse som handlar om konflikten dels den goda berättelsen som handlar om hur parterna egentligen vill ha det. Dessa två berättelser kan gå parallellt. Medlarens utmaning är att fokusera på den goda berättelsen.

⁶ Hareide D. (2006)

⁷ Ibid

Medlare som arbetar utifrån den narrativa modellen är - på samma sätt som medlare som förespråkar den systemiska kognitiva modellen - mycket aktiv och styr medlingsprocessen metodiskt genom specifika frågetekniker. (red. anm.) Denna medlingsmodell handlar om kommunikation, interaktion och relation på samma sätt som transformativ medling. Men det finns en skillnad i dessa modeller på så sätt att den transformativa medlingsmodellen är mindre styrande och lämnar mer ansvar till parterna själva.

Utifrån den narrativa medlingsmodellen får parterna berätta sina historier, sedan ska berättelserna dekonstrueras och konstrueras på nytt i alternativa historier. Detta är tänkt att leda till erkännande, myndiggörande, och förståelse mellan parterna som slutligen mynnar ut till ett avtal.⁸ Den narrativa modellen, betonar ofta miljön och kulturen vilket torde göra att den lämpar sig särskilt bra i skolor.

Grundtanken med transformativ medling

Företrädare för denna medlingsmodell är Baruch Bush och Folger.

Modellen är en yngre form av medling. Enligt modellen anses konflikten mellan människor som en kris i interaktion dem emellan. Grundtanken med modellen är att människor är separata individer samtidigt som de är sammankopplade med varandra. Utifrån denna grundtanke mår därför människor dåligt när de har en negativ interaktion.

Medlaren hjälper föräldrarna att vända spiralen

Vid en konflikt enligt denna modell inträffar två saker, dels blir personerna mer självupptagna och mindre mottagliga för den andra dels tappar de kraft och förmåga till förståelse för exempelvis egna behov och motpartens situation. Detta kan liknas vid en nedåtgående destruktiv spiral. Parterna behöver vända spiralen med hjälp av medlaren till en konstruktiv spiral. Uppgiften är att parterna och medlaren hjälps åt att förmå parterna att gå från självupptagenhet till mottaglighet i syfte att återigen känna närhet till den andra och att gå från svaghet till styrka.

Två viktiga begrepp

I transformativ medling finns två viktiga begrepp, empowerment som innebär att parterna behöver stärkas i sin förmåga att förstå sina egna behov och intressen. Recognition är det andra viktiga begreppet som innebär att parterna ska kunna ta till sig den andras perspektiv och ta hänsyn till detta. På så vis kan den bekräfta den andra parten vilket resulterar i att de får kontakt med sina förmågor att samarbeta runt problemlösningar.

Modellen utgår från en relationell världsbild

Den transformativa konfliktteorin menar att det viktigaste med konflikter för människor är att konflikten leder till och tvingar människor till att bete sig mot sig själv och andra på ett sätt de inte trivs med som exempelvis att demonisera den andre. Människor i konflikt förlorar exempelvis den egna känslan av mental styrka och koppling till den andra, vilket i sin tur rubbar och undergräver interaktionen mellan människor. Detta resulterar i att de hamnar i den negativa spiralen som nämndes tidigare. Denna kris - som således påverkar den mänskliga interaktionen på ett negativt sätt - är det som påverkar parter

⁸ Ibid

mest och som parter upplever som mest betydelsefullt och bekymmersamt i en konfliktsituation.

Från svaghet till styrka

Tanken med den transformativa modellen är parterna med hjälp av medlaren lyckas skapa förutsättningar för att kunna gå från svaghet till styrka och från självupptagenhet till mottaglighet. Denna process är en transformation.⁹ Genom att medlaren bekräftar parterna får parterna stöd i att bekräfta varandra och de får därmed förutsättningar att förändra den mentala svagheten till empowerment och recognition. Parterna får kraft och förmåga att delvis själva transformera interaktionen.

Parternas önska om konflikttransformation

En av den transformativa teorins grundpelare är vidare att parterna både har en önskan om och en förmåga till konflikttransformation. Medlarens uppgift är att stödja parterna i detta vilket ger ett mervärde för medlingen.¹⁰ Nyckeln till transformationen är de förändringar i recognition och empowerment som personerna själva åstadkommer. Medlarens uppgift är att steg för steg underlätta och bygga vidare på den här processen som kommer att bölja fram och tillbaka mellan styrka – svaghet och mellan självupptagenhet – mottaglighet.

Det som skiljer Baruch Bush och Folgers medlingsmodell från många andra modeller av medling är deras syn på människan och på konflikt, se tidigare beskrivning. Deras medlingsmodell är också en del av ett större förlopp där medlaren har tillit till parternas förmåga att fatta beslut om sin egen konflikt. Dessutom respekterar medlaren parternas vilja genom att inte styra vare sig innehåll eller process. Medlaren som använder sig av en transformativ modell är en person som underlättar processen för parter som befinner sig i en konflikt att hitta en väg ut ur krisen.¹¹

Förändringar vid transformativ medling

Nedanstående är exempel från en studie när en konflikt transformeras genom medling.¹²

- Deltagarnas sätt att uttrycka sig förändras från att präglas av starka känslor till att präglas av lugna känslor, från försvarsinställning till öppenhet och från att prata om eller till den andra parten till att interagera med parten.
- Deltagarna interagerar med större trygghet och kompetens allteftersom medlingen fortgår.
- Negativa och svåra interaktioner mellan deltagare leder ofta till diskussioner som är positiva och produktiva.
- Deltagarna etablerar eller återetablerar personlig kontakt med varandra.
- Under medlingen får deltagarna ny förståelse för den andra och hans eller hennes agerande.
- Under medlingen får deltagarna ny förståelse för situationen.
- Under medlingen får deltagarna ny förståelse för sig själva och sitt agerande.
- Samtal kring en specifik händelse leder ofta till att deltagarna pratar om större frågor av vikt för deras relation och arbetsplats.¹³

Medlarens proaktiva roll under samtalet

Medlare som arbetar enligt det transformativa förhållningssättet är proaktiva. Medlaren lyssnar noga efter öppningar i samtalet som kan ge möjlighet att arbeta med empowerment och

⁹ Baruch Busch R. A. och Folger J. P. (2010)

¹⁰ Baruch Busch R. A och Folger J. P. (2010)

¹¹ Ibid

¹² Amerikanska Postverkets REDRESS-program

¹³ Baruch Busch R.A. och Folger J. P. (2010)

recognition, Medlaren uppmärksammar parterna på dessa möjligheter till empowerment och recognition och bjuder in parterna och uppmuntrar hela tiden parterna att föra en konstruktiv dialog. Parterna uppmuntras vidare till att ta ställning till ny information som uppkommer under samtalen och alternativa synsätt. Medlaren hjälper också parterna att bli tydligare med vad parterna kanske behöver överlägga med sig själva. Medlaren uppmuntrar parterna att fatta egna beslut.

Medlaren gör täta avstämningar för att undersöka i vilken riktning som parterna vill röra sig härnäst. Medlaren ger noggranna sammanfattningar av vad parterna har sagt, frågar om något som den andra parten har sagt är "nytt" eller – om medlaren anar att en av parterna känner sig obekväma med hur interaktionen utvecklas – så kan medlaren fråga om den parten vill ta upp det som verkar besvära parten. Alla dessa olika beteenden eller frågor är aktiva steg som medlaren tar när den följer parterna på deras väg genom förändringar i empowerment och recognition.

Även om medlaren är tyst under vissa perioder medan parterna pratar med varandra innebär det inte att medlaren är inaktiv. Transformativa medlare känner sig bekväma med att parterna pratar med varandra under långa stunder, och dessa medlare försöker att inte vara i vägen när detta inträffar. Medan parterna pratar med varandra kontrollerar medlaren var och ens reaktioner, observerar om förändringar i empowerment och recognition håller på att ske och funderar över lämpliga och användbara sätt att sammanfatta det som parterna har diskuterat.

Transformativa medlars främsta uppgift är att hela tiden "följa" parterna och att bibehålla fokus på parternas samtal, ögonblick för ögonblick, för att kunna identifiera och uppmärksamma möjligheter till empowerment och recognition. De transformativa medlarna brukar undvika att falla tillbaka på standardfraser som "Hur känner du kring det?" Därmed inte sagt att "Hur känner du kring det?" aldrig kan vara lämplig respons på något som en av parterna just har sagt. Medlaren kan uttrycka sig så för att bjuda in till förtydliganden. Det finns tillfällen när en sådan fråga skulle kunna vara ett olämpligt, påflug och till och med styrande bemötande, i synnerhet om parterna själva inte pratar på känslonivå. Det beror således på vad parterna just har sagt och vilken möjlighet som infann sig. Medlare som arbetar enligt det transformativa förhållningssättet är skickliga på att läsa det sammanhang som växer fram, ett sammanhang som hela tiden omskapas medan parterna interagerar. Utan en sådan känslighet för var parterna befinner sig vid ett visst tillfälle kan medlaren inte understödja vart parterna vill ta vägen med sin konflikt.¹⁴

Ordning och struktur växer fram ur samtalet mellan medlaren och parterna

En medlare som arbetar enligt ett transformativt förhållningsätt påtvingar inte parterna en starkt strukturerad process. Genom att påtvinga parterna en processtruktur påverkar medlaren deras konflikt på ett ofta obemärkt vis, och en sådan påverkan är något som den transformativa medlaren arbetar för att undvika. Givetvis har den transformativa processen ordning och struktur. Det finns några ramar för hur medlarna behöver hantera sin roll i processen. Ordning och struktur är i oftast något som växer fram ur samtalet mellan medlaren och parterna. Det transformativa förhållningssättet utgår ifrån att medlaren inte behöver påtvinga parterna en struktur; parterna har – enligt medlarens synsätt – själva förmågan att strukturera och ordna sina samtal på de sätt som behövs.

Medlaren hjälper därför parterna att själva avgöra hur de vill strukturera sin interaktion genom att fokusera på empowerment och recognition under hela medlingen. Under exempelvis inledningen till ett samtal kan medlaren fråga parterna om deras mål för medlingen och inbjuder parterna på det sätt att vara med och strukturera processen. Parterna uppmuntras att diskutera om de vill ha eller om de behöver riktlinjer för samtalet och vilka de riktlinjerna i så fall skulle kunna vara. Medlaren kan exempelvis flagga upp för olika beslut angående processen för parterna, som exempelvis vilka ämnen de vill diskutera och om de vill ha hjälp att markera när de går från ett ämne till ett annat. Allteftersom

¹⁴ Baruch Busch R.A. och Folger J. P. (2010)

parterna fattar dessa beslut tar processen automatiskt form och på detta sätt har parterna bidragit till och tagit ansvar för en ordning och struktur för kommande samtal.

Där finns fallstudier som visar hur denna syn på att parterna mer eller mindre själva driver medlingsprocessen och dess struktur gör det möjligt för parterna att röra sig i en viss riktning ett tag, sedan gå tillbaka i sina gamla fotspår där de kan fundera på nytt över vart de är på väg. Parterna kan sedan röra sig framåt igen i en något annorlunda eller kanske samma riktning. Synsättet eller förhållningssättet möjliggör för parterna att gå fram till "kanten av en beslutsklippa" och sedan backa därifrån med en större klarhet angående vilka beslut de verkligen vill fatta. Denna mer cykliska syn på processen är i linje med hur produktiv konfliktinteraktion i allmänhet utvecklas och avråder från att medlaren styr och kontrollerar processen.¹⁵

Typiska interventioner för transformativ medling

Följande interventioner är typiska för transformativ medling:

- Att använda sig av återspeglings som håller sig till innehållet och den känslomässiga tonen i partens egna kommentarer.
- Att erbjuda återspeglings på ett trevande vis som inbjuder parterna att korrigera.
- Att tillåta omfattande perioder av oavbrutet prat mellan parterna – avsiktlig tystnad.
- Att följa diskussionen mellan parterna med hjälp av sammanfattningar som:
 - innefattar viktiga ämnen som har tagits upp av båda eller samtliga parter
 - fångar den känslomässiga tonen i det som har sagts
 - belyser både områden för oenighet och enighet
 - innefattar såväl det ogripbara som det gripbara.
- Att understödja konfliktprat och "ge sig in i hettan" genom att:
 - följa innehållet och den känslomässiga tonen i parternas konfliktprat.
 - snappa upp termer som parterna använder som verkar innehålla "hetta"
 - markera var meningarna går isär – inte bara var det finns enighet eller en gemensam linje
 - tillåta att flera teman utvecklas – inte bara teman som verkar gripbara eller lösbara.
- Att uppmärksamma tillfällen att fatta beslut om processen genom att:
 - inkludera tillfällen att fatta beslut om processen i sammanfattningar och återspeglings.
 - erbjuda parterna beslutstillfällen – stämna av
 - lägga fram förslag på ett trevande vis för att betona parternas möjlighet att välja själva.¹⁶

Värdet av konflikttransformation

Transformativa medlare inriktar sig på att stärka parter i att definiera problemområden och att komma fram till villkor för en överenskommelse själva. Medlaren inriktar sig vidare på att hjälpa parterna att förstå varandras perspektiv. Genom att bibehålla detta fokus hjälper transformativa medlare parterna att se och ta chansen att uppnå balans mellan ett starkt jag och band till andra. När människor kan prata igenom svåra frågor och göra tydliga val med större förståelse för dem som de är oense med lär de sig att leva i en värld där olikheter är något oundvikligt. De rör sig bortom sig själva i sina försök att förstå och få kontakt med andra samtidigt som de håller fast vid sina egna beslut och val.¹⁷

¹⁵ Ibid

¹⁶ Baruch Busch R. A. och Folger J. P. (2010)

¹⁷ Ibid

Överlappning med vissa terapeutiska processer måste uppmärksammas och accepteras

Det finns former av terapi som har som målsättning att reda ut en klients ouppklarade känslor kring sina föräldrar, sin tidiga barndom eller motstridiga känslor om en rådande situation.

I arbetet med att klara upp motstridiga känslor är många terapeuter styrande och obekymrade om att klienten ska kunna ge recognition till familjemedlemmar och andra, förutom i den utsträckning som det hjälper klienterna i deras eget känslomässiga tillstånd. Här ägnar sig terapeuten sig inte åt att understödja klientens empowerment eller recognition och målsättningen är tämligen klar.

Men å andra sidan finns det andra typer av terapi som fokuserar mer på processen som det innebär för klienten att lära sig hantera sina problem, oavsett om de härstammar från det förflutna eller från nuet, och ser detta som en stärkande process för individen. Det finns en likhet mellan målsättningen för denna typ av terapi och empowerment. Och begreppet empowerment används ibland i terapilitteraturen på ett liknande sätt. Men det finns också en väsentlig skillnad, och det är att den transformativa medlingen aldrig har som enda målsättning att understödja empowerment, utan att detta alltid är kopplat till möjliga förändringar även i recognition. När det gäller terapi är empowerment ofta ett slutmål i sig, dvs. att klienten uppnår ett tillstånd av anpassning, välbefinnande, självständighet osv. Det finns även vissa former av terapi, ofta avsedda för par eller familjemedlemmar med nära relationer till varandra, där målsättningen verkar inrymma inte bara empowerment för personerna själva, utan även recognition dem emellan. Målsättningar inom denna typ av terapi liknar målsättningen inom transformativ medling. Kopplingen mellan medling och vissa former av terapi behöver inte alltid ses som problematisk. Om målsättningarna empowerment och recognition är rimliga, och om det finns en medlingsmodell som kan inrymma dem, kan medling delvis ha samma målsättningar som vissa typer av terapi.

Medlingsområdet har haft en tendens att vara mycket noga med att bevara strikta åtskillnader mellan medling och terapi. I och med detta finns det gränser som ibland har hindrat medlingen från att uppnå sina transformativa målsättningar. Om medling ska kunna bidra till att transformera konfliktinteraktion måste dess överlappning med vissa terapeutiska processer uppmärksammas och accepteras. Jfr Busch och Folger s. 197 f.

Transformativ medling lämpar sig även om parterna aldrig mer får något med varandra att göra

På grund av den transformativa modellens betoning på förändringar i parternas konfliktinteraktion finns det antaganden om att transformativ medling bara lämpar sig i de fall där parterna har eller vill fortsätta ha en relation. Det är rimligt att ifrågasätta varför en transformation av parternas interaktion ska stå i fokus för medlarens arbete om parterna antagligen ändå inte kommer att ha någon fortsatt kontakt efter att medlingen har avslutats. Det transformativa förhållningssättet utgår ifrån att alla interaktioner mellan människor har betydelse för relationen, oavsett hur länge interaktionerna pågår.

Kvaliteten på konfliktinteraktionen som utvecklas under ett medlingssamtal har en direkt inverkan på resultatet av medlingssamtalet, även om parterna aldrig mer får något med varandra att göra. När parter får möjlighet att uppleva hur en konfliktinteraktion transformeras i en svår tvist av något slag kan de bära med sig denna upplevelse – och de insikter om konflikt som den ger – ut ur medlingsrummet och låta insikten påverka deras sätt att hantera konflikter i framtiden.¹⁸

¹⁸ Baruch Busch R. A. och Folger J. P. (2010)

Skillnader inom medlingsområdet

Det uppmärksammas alltmer att medlingsarbetet skiljer sig åt, inte bara på grund av individuella stilistiska variationer utan också på grund av olika arbetsmodeller. I ökande utsträckning håller sig nu medlare främst till en av dessa modeller. På praktisk nivå är medlingsområdet mer pluralistiskt än homogent, och detta är brett uppmärksammat. Bakom skillnaderna i medlingsmodellerna ligger dessutom skillnader i grundläggande föreställningar om människans natur, social interaktion och konfliktideologiska skillnader. Även om dessa skillnader inte alltid uppmärksammas kommer de upp till ytan alltmer. Litteraturen pekar ofta på spänningen mellan värden som självbestämmande och kommunikation å den ena sidan och värden som effektivitet och rättvisa å den andra sidan.

Det är värdefullt att förtydliga dessa skillnader, både när det gäller praktik och värderingar, i syfte att få området att röra sig framåt på ett sätt som gör att mångfald ses som en fördel snarare än som ett hinder. Förtydliganden kan dessutom leda till att vi gör mer genomtänkta val av vilket förhållningssätt till metod som vi vill ta till oss, och till större förståelse för att andra väljer andra förhållningssätt. Förtydliganden kan bygga broar istället för att bränna dem.¹⁹

Medlingsområdets olika vägar mot framtiden

För några decennier sedan stod terapiyrket inför en situation som liknar den som råder inom medlingsområdet idag. Två separata och distinkta förhållningssätt till terapi hade utvecklats: psykodynamisk samtalsterapi och systemisk terapi. De två förhållningssätten var baserade på olika grundantaganden och använde sig av olika arbetssätt. Det första förhållningssättet såg klienters problem som djupt rotade i tidigare upplevelser, och arbetet bestod av att tränga in i individens förflutna för att gräva fram, analysera och reda ut dem. Det andra såg det som att klientens problem härrörde från nuvarande systemiska mönster och strävade efter att utveckla specifika beteendemässiga strategier för att förändra dysfunktionella mönster. Eftersom grundantagandena och metoderna var så olika gick det inte att på ett sammanhängande vis kombinera de två förhållningssätten. Ändå lärde sig utövarna av dessa två distinkta förhållningssätt till terapi att leva med sina skillnader. Och skillnaderna visade sig vara stimulerande för området som helhet och till fördel för klienter som sökte olika sorters hjälp. Även medlingsområdet har nått en punkt där det innefattar utövarer som arbetar utifrån väldigt olika grundantaganden och använder väldigt olika metoder.

Detta kunskapsdokument sammanfattar förhållningssättet till transformativ medling, vilket förstås inte utesluter att andra förhållningssätt och metoder har ett värde som kan ha sina förtjänster för klienter som söker olika sorters hjälp. Utifrån mångfalden i förhållningssätt kan samtalsledare lära sig från andra yrkesområden och inse att medlingsområdet idag kan gå två olika vägar mot framtiden och ändå bibehålla sin känsla av att vara ett gemensamt projekt och i samhällets tjänst.²⁰ Både avtalsinriktad metod och transformativ metod kommer att fortsätta vara distinkta modeller framöver.²¹

¹⁹ Ibid

²⁰ Baruch Busch R. A. och Folger J. P. (2010)

²¹ Baruch Busch R. A. och Folger J. P. (2010)

Förslag på diskussionsfrågor

Vad har ni för erfarenheter av att använda er av medling inom ramen för samarbetsamtal?
Diskutera för- och nackdelar med att använda delar av transformativ medling i samarbetsamtal?
Diskutera vilka förutsättningar som krävs för att använda delar av transformativ medling i samarbetsamtal.

Referenser

Baruch Busch R. A. och Folger, J. P. Transformativ Medling, Liber, Egypten; 2010.
Hareide D. Konfliktmedling. Studentlitteratur, Lund; 2006.
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Samarbetsamtal - kartläggning av föräldrars och samtalsledares erfarenheter 2016.
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge (HSLF-FS 2017:51).